

**ΜΑΘΗΜΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΦΟΥΚΑΣ**

**ΘΕΜΑ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ:
Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΣΤΗ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ**

α. Ιστορικό πλαίσιο

Η Θεολογία της Απελευθέρωσης εμφανίστηκε στη **Λατινική Αμερική**, όπου οι ιεραπόστολοι που έφθασαν εκεί μαζί με τους Ισπανούς και τους Πορτογάλους κατακτητές, προκειμένου να επιβάλουν τον Χριστιανισμό στους ντόπιους πληθυσμούς των χωρών αυτών, δεν δίστασαν να καταφύγουν στην εκμετάλλευση, στην καταπίεση, στο δουλεμπόριο, ακόμη και σε πολεμικές αναμετρήσεις με τους ντόπιους πληθυσμούς. **Έτσι γεννήθηκε το κίνημα της «Θεολογίας της Απελευθέρωσης»**, ως φυσικό επακόλουθο της κοινωνικής τραγικότητας, που βίωνε και βιώνει ο λαός στις χώρες αυτές. Λατινοαμερικανοί Επίσκοποι ηγήθηκαν αυθόρμητα **να απελευθερώσουν τις εξαθλιωμένες μάζες στο όνομα του Χριστού**. Πολλοί χαιρέτησαν το κίνημα και στήριξαν σ' αυτό τις ελπίδες τους, θεωρώντας το ως μια αυθεντική «χριστιανική κοινωνική επανάσταση». Η Θεολογία της Απελευθέρωσης **παραμένει ενεργή** όλα αυτά τα χρόνια, στρατευμένη στην υπόθεση των φτωχών για την απελευθέρωσή τους.

Η Θεολογία της Απελευθέρωσης τάσσεται με τους αδυνάτους, που ζουν μέσα στην απώλεια και τον αποκλεισμό. Συστρατεύεται με τους καταπιεσμένους, τους αδικημένους, τους αποκλεισμένους, δηλαδή μαζί με τους φτωχούς, στον αγώνα της απελευθέρωσής τους και παρουσιάζεται ως η «Εκκλησία του Φτωχού Λαού».

Είναι η πρώτη θεολογία που δεν προέρχεται από τον δυτικό κόσμο, αν και ακολουθεί σε σημαντικό βαθμό τη δυτική παράδοση και τον Ρωμαιοκαθολικισμό.

Νέες τοπικές χριστιανικές κοινότητες με βάση αυτή τη θεολογία: Οι ιερείς αλλά και οι μοναχές/οί που θα σταλούν για την **οργάνωση των νέων τοπικών εκκλησιαστικών κοινοτήτων** θα έρθουν πολλές φορές σε **σύγκρουση με την εκκλησιαστική ιεραρχία** και τις πολιτικές και οικονομικές ελίτ. Σύντομα θα ριζοσπαστικοποιηθούν μέσα από την εμπειρία της φτώχειας και της εκμετάλλευσης. Αρκετοί επίσκοποι θα ταχθούν στην προσπάθεια της αναδυόμενης Εκκλησίας του Φτωχού Λαού και των εκκλησιαστικών κοινοτήτων του, με τίμημα ακόμα και τη ζωή τους, όπως ο επίσκοπος του Ελ Σαλβαδόρ, Oscar Romero.

Αυτοί οι ιερείς και οι μοναχές «χώριζαν την ενορία σε μικρότερες τοπικές ενότητες (χωριά στην ύπαιθρο, μπάρριος ή γειτονιές στις πόλεις), έτσι ώστε να μπορεί να δημιουργηθεί η αίσθηση της κοινότητας· ύστερα άρχιζαν να γνωρίζουν τους ανθρώπους με επισκέψεις στα σπίτια, μερικές φορές υιοθετώντας μεθόδους της κοινωνιολογίας ή της κοινωνικής ανθρωπολογίας, για να μπορέσουν να καταλάβουν τις εμπειρίες, το λεξιλόγιο, τις αξίες και την κοσμοθεωρία των απλών ανθρώπων και γενικότερα τη λαϊκή κουλτούρα» (10). Η κατάσταση των κοινοτήτων που θα διαμορφωθεί, σταδιακά εκδηλώνεται ως μια συνύπαρξη των εκκλησιαστικών λειτουργιών και του λαού πάνω στα κοινά τους ζητήματα και στις κοινές πραγματικότητες της κοινής ζωής τους, παρά ως μια φορμαλιστική οργάνωση της κοινότητας κάτω από τον έλεγχο της εκκλησιαστικής ιεραρχίας. Η ύπαρξη και η εμπειρία των εκκλησιαστικών κοινοτήτων θα ευνοήσει στη Νικαράγουα τους Σαντινίστας, θα αποτελέσει βάση για την εδραίωση των ζαπατιστικών κοινοτήτων στο Νότιο Μεξικό, αλλά και βάση του τεράστιου κινήματος των ακτημόνων γης της Βραζιλίας (M.S.T.). Οι κοινότητες θα γίνουν τα κύτταρα του σώματος της Εκκλησίας των Φτωχών, και της Θεολογίας της Απελευθέρωσης.

β. Θεολογία/Απόψεις

Σύμφωνα με τον Γκουστάβο Γκουτιέρες, παπικό ιερέα και θεολόγο, ηγετική μορφή του εν λόγω κινήματος, «ο Χριστός είναι πρώτα από όλα ο Θεός των φτωχών», «όλη η Βίβλος, από την ιστορία του Κάϊν και του Άβελ, χαρακτηρίζεται από την αγάπη και την προτίμηση που δείχνει ο Θεός για τους αδύναμους». Η «Χριστολογία» του κινήματος περιστρέφεται κυρίως γύρω από το ερώτημα: «ποιός είναι ο Χριστός για τους φτωχούς της Λατινικής Αμερικής;». Με την «Εκκλησιολογία» του επιζητεί νέες μορφές εκκλησιαστικής ζωής, απαλλαγμένης από τον ταξικό κληρικαλισμό του παπισμού, ενώ η «Εσχατολογία» αναπτύσσεται με τρόπο, που να μην οδηγεί στην απόσυρση από την ιστορία, αλλά στη στράτευση σε μία έμπρακτη αλληλεγγύη. Είναι ένα κίνημα που χαρακτηρίζεται από έντονο εγκοσμιοκρατικό προσανατολισμό με απολυτοποίηση των κοινωνικών προβλημάτων.

γ. Πώς σ'αφ φαίνεται η Θεολογία τῆς Απελευθέρωσης; Θά μπορούσε νά ἔχη ἐφαρμογή στὴν Ἑλλάδα;

δ. Εἶναι συμβατὴ μὲ τὴν ὀρθόδοξο διδασκαλία;

Ο Χριστός δεν ήρθε στον κόσμο να φέρει νέους τρόπους οργάνωσης της κοινωνικής ζωής. Δεν ήρθε απλά ως ένας κοινωνικός επαναστάτης, για να απελευθερώσει τον άνθρωπο από τις κοινωνικές του πληγές, να πατάξει την εκμετάλλευση των πλουσίων προς τους φτωχούς, την κοινωνική αδικία, την καταπίεση των ισχυρών απέναντι στους αδυνάτους, την συσσώρευση του υλικού πλούτου στα χέρια ολίγων κ.λ.π. Ο Υιός του Θεού έγινε άνθρωπος, για να απελευθερώσει καθολικά τον άνθρωπο από την δουλεία των παθών και της αμαρτίας, από την δουλεία της φθοράς και του θανάτου: «Πας ο ποιών την αμαρτίαν δούλος εστί της αμαρτίας... Εάν ο Υιός υμᾶς ελευθερώσει, ὄντως ελεύθεροι ἔσεσθε» (Ιω.8,34,36), λέγει ο Κύριος. «Εξ ὕψους κατήλθες ο εὐσπλαγχνος, ταφὴν κατεδέξω τριήμερον, ἵνα ἡμᾶς ελευθερώσῃς των παθών...», ψάλλει η Εκκλησία. Ἦρθε να σώσει «παγγενὴ τον Αδάμ», αδιακρίτως κοινωνικής τάξεως, οικονομικής καταστάσεως, η φυλετικής προελεύσεως. «Ουκ ἐνὶ Ιουδαίος οὐδὲ Ἕλληνα, οὐκ ἐνὶ δούλος οὐδὲ ελεύθερος, οὐκ ἐνὶ ἄρσεν και θήλυ, πάντες γὰρ υμεῖς εἰς ἓστε εν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ.3,27), διακηρύσσει ο Παῦλος. Αυτή την απελευθέρωση ἔχει ἀνάγκη πρωτίστως και κυρίως ο άνθρωπος. Χωρίς αυτή την πνευματική απελευθέρωση, κάθε ἄλλη προσπάθεια κοινωνικής απελευθερώσεως είναι ἀνώφελη, καταντὰ ματαιοπονία. Ενώ ὅταν ὑπάρχει αυτή, (η πνευματική), ως προϋπόθεση, τότε ἔρχεται σαν φυσικό επακόλουθο και η ἄλλη, η κοινωνική. **Ὅταν απελευθερωθεῖ η καρδιά του ανθρώπου από την φιλαυτία και τον εγωκεντρισμό, ὅταν μάθει να αγαπά τον πλησίον «ὡς εαυτόν», τότε λύνονται ἀμέσως ὅλα τα κοινωνικά προβλήματα.** Παράδειγμα οι λεγόμενες «αγάπες» της αρχαίας Εκκλησίας, ὅπου «του πλήθους των πιστευσάντων ἦν η καρδιά και η ψυχὴ μία, και οὐδέ εἰς τι των ὑπαρχόντων αὐτῶ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά... οὐδέ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν εν αὐτοῖς» (Παρξ.4,32-33). Αυτή η **κοινοκτημοσύνη των αποστολικῶν χρόνων** συνεχίζεται και διασώζεται μέχρι σήμερα στα κοινόβια μοναστήρια μας, τα ὁποία αποτελοῦν το ιδεώδες της κοινωνικής ζωής της Εκκλησίας και η βάση πάνω την ὁποία μπορεί να στηριχθεῖ μια ἰδανική κοινωνία.

Πώς σ'αφ φαίνεται ἡ ὀρθόδοξος διδασκαλία; Συμφωνεῖτε;

ε. Ὁ ρόλος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας

Η Εκκλησία δεν απολυτοποιεῖ τα κοινωνικά συστήματα και τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, ἀπλουστάτα διότι γνωρίζει, ὅτι αὐτά ἀδυνατοῦν ἀπὸ μόνα τους να προσεγγίσουν και να καταπολεμήσουν την αἰτία του κακοῦ. Η Εκκλησία δίδει **προτεραιότητα στο πρόσωπο**, στην ἀνάγκη οντολογικής μεταμορφώσεως του ἀνθρώπου, που εἶναι η ἀπαραίτητη προϋπόθεση για την

αποδοτική λειτουργία των κοινωνικών συστημάτων. Όσο ο άνθρωπος περιορίζεται στο κοινωνικό επίπεδο, χωρίς να προχωρεί στο οντολογικό, καταλήγει αναπόφευκτα στη διάψευση και στην απογοήτευση. **Αυτό πάλι δεν σημαίνει, ότι η Εκκλησία αδιαφορεί για τους καταπιεστικούς κοινωνικούς θεσμούς, για την κοινωνική αδικία, την τυραννία την εκμετάλλευση κ.λ.π.** Ο Χριστός, άλλως τε, είπε ότι «πως δυσκόλως οι τα χρήματα έχοντες εισελεύσονται εις την βασιλείαν των ουρανών» (Λουκ.18,24). **Οι άγιοι Πατέρες** στα συγγράμματά τους και στην ποιμαντική τους διακονία με πολλή δριμύτητα **στηλιτεύουν και καυτηριάζουν την πλεονεξία, την απληστία και την φιλαργυρία των πλουσίων και κάθε μορφή κοινωνικής αδικίας, ενώ παράλληλα επιδίδονται σε έργα φιλανθρωπίας και κοινωνικής αλληλεγγύης, χωρίς πάντως ποτέ να διανοηθούν να μεταβάλουν την Εκκλησία σε κοινωνικό θεσμό.** Παραπέμπουμε ενδεικτικώς στις ομιλίες του Μεγάλου Βασιλείου: «Προς τους πλουτούντας», «Εις το καθελώ μου τας αποθήκας», «Εν λιμώ και αυχμώ» και στις άμπολλες αναφορές στα θέματα αυτά του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου στις ομιλίες του στα ερμηνευτικά του υπομνήματα.

Ακολουθεί συζήτηση με τούς μαθητές γύρω από τὸ θέμα αυτό.